

Koncepce rozvoje Ústavu bohemistických studií FF UK na období 1.10.2013 – 30.9.2016

Úvodem

Ústav bohemistických (dříve slovanských) studií, dále jen ÚBS, si v letošním roce připomíná 35 let od svého založení. Po dlouhá desetiletí patří ÚBS k předním pracovištím, která zabezpečují výuku oboru čeština pro cizince; ve spolupráci s partnerskými akademickými ústavu i dalšími institucemi se ÚBS výraznou měrou podílí i na rozvoji oboru čeština jako cizí jazyk.

ÚBS je vysokoškolskou institucí s nejdelší tradicí výuky naší mateřštiny pro jinojazyčné mluvčí v České republice, je jediným pracovištěm, které u nás nabízí jak oborové studium bakalářské, tak i navazující magisterské.

Mezi významné aktivity ÚBS patří i organizování Letní školy slovanských studií (v roce 2013 se uskuteční už její 57. běh), náš institut rovněž pořádá pravidelná symposia (v roce 2011 se uskutečnilo šesté, letos v srpnu proběhne už sedmé setkání), kterých se účastní bohemisté z celého světa. ÚBS zajišťuje výuku češtiny i dalších filologických disciplín v celé řadě dalších kurzů (kurzy pro stážisty a postgraduandy, ECES, Česká studia, večerní a intenzivní kurzy aj.).

Pracovníci ÚBS se podílejí na řadě tuzemských i mezinárodních projektů a grantů, spolupracují s mnoha akademickými institucemi v Česku i v zahraničí.

Ohlédnutí za obdobím od září 2009 do současnosti

Mohu s uspokojením konstatovat, že základní cíle a záměry byly v daném funkčním období splněny. ÚBS se snažil navázat na vše dobré a osvědčené z minulosti, došlo však na něm i k některým zásadním, a jsem pevně přesvědčen, že jednoznačně pozitivním změnám.

V letech 2010 a 2011 opustili ÚBS někteří dlouholetí členové (PhDr. Jana Bischofová, PhDr. Jitka Kramářová, PhDr. Jan Holub, PhDr. Jiří Pešička), a to zejména z věkových důvodů. Chtěl bych jim i touto cestou upřímně poděkovat za vše, co pro ÚBS vykonali.

Na základě výběrových řízení na naše pracoviště nastoupily mladé a perspektivní kolegyně: Mgr. Zuzana Hajíčková, Mgr. Marie Boccou Kestřánková a Mgr. Andrea Hudousková, Ph.D. Došlo tak nejen k výraznému omlazení interních zaměstnanců (v srpnu 2009 činil průměrný věk 53,8 roku, o dva roky později, v říjnu 2011 jen 43,6 roku), ale především k posílení odborné a publikační činnosti, a to i v RIV.

Po nástupu nového vedení ÚBS se do doktorského studia zapojily PhDr. Ana Adamovičová, PaedDr. Ilona Kořánová a Mgr. Darina Ivanovová, Mgr. Zuzana Hajíčková podává přihlášku v tomto roce; doktorské studium úspěšně zakončil PhDr. Jiří Hasil, Ph.D., v doktorském studiu pokračuje z dřívější doby Mgr. Markéta Gebhartová, disertační práci nyní dokončuje Mgr. Marie Boccou Kestřánková.

Obnovila se činnost odborného interního semináře za vedení prof. PhDr. Františka Čermáka, DrSc. z Ústavu Českého národního korpusu FF UK. Chtěl bych mu při této příležitosti i touto formou upřímně poděkovat. Plodná a perspektivní je kooperace s Ústavem českého jazyka a teorie komunikace FF UK, dále jen ÚČJTK (ocenil bych zejména spolupráci s prof. PhDr. Karlem Šebestou, CSc.) i s některými dalšími základními součástmi.

V letech 2009 až 2013 vydali členové ÚBS několik monografií: v roce 2011 vyšla práce PhDr. Jiřího Hasila, Ph.D. *Interkulturní aspekty mezikulturní komunikace* (Ústí nad Labem: UJEP), doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc. publikoval práci *Gramatika a výuka češtiny jako cizího jazyka* (Praha: Karolinum 2009), která byla vyhodnocena jako excelentní monografie UK, dále *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku* (Plzeň: Vydavatelství ZČU 2010) a *Bohemistické miniatury* (Praha: Karolinum 2013). V zahraničí je v tisku knižní titul Mgr. Andrey Hudouskové, Ph.D. i další práce, pracuje se mimo jiné i na kolektivní monografii.

V neposlední řadě je třeba připomenout i některé zdařilé a hojně užívané učební materiály češtiny pro cizince (patří k nim kupř. *Basic Czech III* Any Adamovičové a Milana Hrdličky, *Čeština pro středně a více pokročilé*, 3. přepracované vydání autorského kolektivu ve složení Jana Bischofová – Jitka Kramářová – Jiří Hasil – Milan Hrdlička, *Čeština pro cizince, úroveň B1* Marie Boccou Kestřánkové a kol., Iloně Kořánové jako autorce i spoluautorce vyšly učebnice *Interaktivní čeština* (výukové CD), *Česká čítanka* a *Film Czech*, Jiří Hasil je spoluautorem učebních materiálů *Kultura českého národa – tradice i současnost* a *Česka mova dlja ukrainciv*).

Pracovníci ÚBS se jako členové odborných řešitelských týmů podíleli a podílejí na některých významných (GA ČR, GA UK aj.), mnohdy mezinárodních projektech (např. Ana Adamovičová v rozsáhlém a dlouhodobém výzkumu *Český národní korpus: Interkorp – paralelní zpracování evropských jazyků*, Milan Hrdlička v projektech *Inovace vzdělávání v oboru čeština jako druhý jazyk* a *Výskum a vzdelávanie na UPJŠ – smerovanie k excelentním európskym univerzitám (Expert)*, zde spolu s Jiřím Hasilem, kolektiv Jiří Hasil – Darina Ivanovová – Vlasta Mikátová participuje na projektu *Nabývání druhého jazyka u rodilých mluvčích ruštiny v českém prostředí ve srovnání s německým*, Andrea Hudousková je spoluřešitelkou projektu *Moderní mluvnice češtiny pro studenty magisterských a doktorských programů filologických oborů* a *Čeština v afázii: čtyři experimenty*).

V rámci programu Erasmus (výjezdy vyučujících se v období let 2009 – 2013 počítají na desítky), programu Aktion a Primus i díky meziuniverzitní spolupráci členové ÚBS udržují nebo nově navazují kontakty s řadou zahraničních pracovišť, částečně i mimoevropských (zmnínil bych alespoň Tokio a Taipei), a dosahují v této oblasti povzbudivých výsledků.

Naše pracoviště má nadstandardní vztahy i s některými českými a slovenskými akademickými pracovišti (zmnínil bych Ústav jazykové a odborné přípravy UK v Praze, ZČU v Plzni, UJEP v Ústí nad Labem, OU v Ostravě, UPOL v Olomouci, UK v Bratislavě či UPJŠ v Košicích) i s dalšími institucemi (Dům

zahraničních služeb, Národní ústav pro vzdělání, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka aj.).

Pokud jde o fungování a vnitřní záležitosti ÚBS, pracovníci ústavu se nepoměrně větší měrou, resp. bez výjimky zapojili do účasti na přijímacím řízení, na vedení a oponování kvalifikačních prací i na spolurozhodování o chodu pracoviště (upustilo se od předešlé kumulace funkcí: každý ze tří seminářů má svého vedoucího s explicitně formulovanými kompetencemi a pravomocemi, další pracovník vykonává funkci tajemníka ÚBS). V uplynulém funkčním období došlo ke katalogizaci naší knihovny, ke zkvalitnění její činnosti i procesu akvizice nových knižních titulů.

K zásadním změnám došlo i v oblasti placených kurzů (mám na mysli kupř. jejich profesionální administraci, účinné kroky k jejich lepšímu fungování a k udržení jejich kontinuity – navýšení počtu vyučovacích hodin, prodloužení délky jejich trvání i nabídku doplňkových výběrových seminářů, úpravu jejich ceny i honorářů vyučujících i další opatření vedoucí k podstatnému zvýšení jejich ekonomických efektů).

Chtěl bych na tomto místě poděkovat vedení FF UK za spolupráci a za podporu, které se nám ve zmiňovaných letech dostávalo, a samozřejmě i všem členům ÚBS, díky nimž se podařilo dosáhnout uvedených dobrých výsledků.

Výhledy do budoucna (funkční období 2013 – 2016)

1) Oblast personálního rozvoje

Mohu odpovědně prohlásit, že jsou od mého nástupu do funkce ředitele ÚBS pracovníci motivováni k odbornému růstu (viz stávající počet doktorandů mezi interními vyučujícími a přehled personálních změn) i k publikační činnosti. V tomto trendu hodlám pokračovat.

Vedení ÚBS podporuje výjezdy členů ÚBS na zahraniční bohemistická pracoviště v rámci nejrůznějších programů a navazování odborné spolupráce i

zapojování do grantových projektů, pracovníci ÚBS jsou informováni o konání konferencí a symposií, dostává se jim pomoci při hledání publikačních příležitostí. Také v této oblasti počítám s kontinuitou.

Bylo by žádoucí, aby do konce roku 2016 získaly doktorandky titul Ph.D., nebo aby byly alespoň před obhajobou disertační práce.

Souběžně s nemalým tlakem na odbornost vedení ÚBS usiluje a bude usilovat o vytváření lepších podmínek k práci (je např. možné zmínit solidní počítačové vybavení pracoviště, nákup moderní vyučovací techniky do našich učeben, distribuci karet pro pořizování fotokopíí a v neposlední řadě i plánovanou rozsáhlou rekonstrukci a modernizaci místnosti č. 417/IV v létě 2013).

Domnívám se, že se na pracovišti daří vytvářet pozitivní atmosféru a ovzduší soudržnosti, k čemuž přispívají i některé společné akce konané nad rámec pracovních povinností. Vznikají tak předpoklady pro efektivní týmovou práci a pro odvádění nadstandardních pracovních výkonů.

2) Rozvoj pedagogické činnosti

Tuto oblast pokládám za jednu z klíčových, úzce se váže i na výše zmíněnou oblast odbornou. Přestože může ÚBS vykázat v evaluacích velmi solidní výsledky, je samozřejmě možné řadu věcí stále zlepšovat. Daří se realizace různých studentských odborných projektů pod vedením našich vyučujících, zavádějí se některé nové volitelné semináře (tvůrčí psaní aj.).

Za velmi důležitý úkol pokládám soustavnou péči o náležitý profil absolventa našeho oboru (včetně tlaku na adekvátní kvalitu kvalifikačních prací), což se vzhledem k často slabým vstupním znalostem našich posluchačů jeví jako zadání mimořádně náročné.

V souvislosti s pedagogickou činností podotýkám, že si velmi vážím vytváření kvalitních učebních materiálů (viz i výše), byť je tato záslužná činnost mnohdy nedoceňována. Věřím, že v dohledné budoucnosti dojde v této oblasti

k určité změně postojů a že i tyto aktivity budou pokládány za plnohodnotné a za publikačně vykazovatelné.

Za jednu z priorit pokládám zabezpečení kvalitní výuky a cyklu přednášek na Letní škole slovanských studií (dále jen LŠSS). V této souvislosti oceňuju působení vedení LŠSS v čele s ředitelem PhDr. Jiřím Hasilem, Ph.D.

V novém funkčním období stojí před ÚBS nelehký úkol zvýšit soběstačnost při realizaci akreditované výuky, a to zejména pokud jde o semináře z české literatury, k níž jsou ze strany našich studentů dlouhodobé výhrady (je nutné v podstatně větší míře respektovat specifika jinojazyčných mluvčích, uplatňovat výrazněji literárně-historický přístup apod.). Je rovněž třeba zabezpečit kontinuitu výuky některých dalších předmětů (lexikologie, frazeologie aj.).

3) Rozvoj vědecké činnosti

Pokud jde o tuto stěžejní oblast (viz už výše), vedu pracovníky ÚBS k tomu, aby se věnovali intenzivněji než dosud odborné problematice, která úzce souvisí s bázovou náplní naší činnosti, totiž s popisem a s lingvodidaktickou prezentací českého jazyka, české literatury, kultury a historie jinojazyčným mluvčím. Za dobu mého působení se stala samozřejmostí povinná účast na interním semináři a prezentace, evidování i oceňování výsledků odborné práce.

Opakovaně jsem zdůrazňoval, že předpokládám, že bude každé doktorské studium zakončeno minimálně pokusem o vydání monografie; v novém funkčním období budu rovněž trvat na požadavku (podle mého soudu splnitelném a na mnohých vysokoškolských pracovištích naprosto samozřejmém, ne-li minimalistickém), aby každý interní pracovník publikoval každé dva roky alespoň jeden příspěvek v RIV. Co se tohoto ukazatele týče, učiním spolu s kolegy maximum pro to, aby ÚBS v rámci FF UK figuroval na vyšších a lichotivějších příčkách v hodnocení výkonů základních součástí.

Za velmi prospěšnou považuju přednáškovou činnost kolegů jak na LŠSS, tak i mimo FF UK (konference, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, metodické kurzy pořádané ÚJOP UK aj.).

Za jedny z klíčových směrů výzkumu naší základní součásti pokládám propracování teorie didaktické gramatiky (včetně zpracování problematiky prezentace české gramatiky mluvčím z typologicky vzdálených jazykových oblastí, a to i na základě aplikace poznatků z korpusové lingvistiky), lingvodidaktický popis mluvnického systému naší mateřštiny pro zahraniční bohemisty a další lingvodidaktické otázky.

4) Další výhledy

Plánů a záměrů by jistě bylo možné uvést celou řadu, některé již byly naznačeny v předchozích kapitolách. Jejich úspěšná a smysluplná realizace ovšem nezávisí pouze na kompetentnosti a vůli vedení ÚBS, ale i na některých dalších relevantních faktorech (počet interních pracovníků ÚBS, jejich finanční ohodnocení, vízová politika ČR, pomoc ze strany vedení FF UK i MŠMT ČR aj.).

Pokládal bych kupř. za ideální, kdyby se mohlo oborové studium češtiny pro cizince podstatně více otevřít talentovaným neslovanským zájemcům, a to přednostně z některých perspektivních teritorií (vybrané země Asie a Jižní Ameriky, event. i Afriky), a kdyby se pro ně mohl otevřít (i na základě různých druhů stipendií, včetně podpory FF UK a MŠMT ČR) určitý nultý přípravný ročník s intenzivní výukou češtiny i dalších složek našeho filologického oboru, aby mohli tito mluvčí obstát v konkurenci se zahraničními bohemisty z Evropy (zejména se Slovany).

Považuju za nezbytné dále pracovat na zkvalitňování jak oboru čeština pro cizince (inovace sylabů aj.), tak čeština jako cizí jazyk (včetně širšího vedení doktorandů ve spolupráci s ÚČJTK) a pokračovat v naznačené bohaté a různorodé spolupráci s tuzemskými i zahraničními partnery.

Jako jeden ze zásadních úkolů vidím úspěšné zvládnutí akreditace, která našemu oborovému studiu vyprší v roce 2016.

Závěrem bych chtěl zdůraznit, že veškeré úsilí a snažení bude směřovat k dalšímu budování špičkového vědeckého i pedagogického pracoviště, které bude známé a uznávané nejen u nás, ale i v zahraničí.

V Praze dne 1.3.2013

doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc.
ředitel ÚBS FF UK